

ook hier overwonnen, edoch, gelijk het op heidensch standpunt niet anders kon, door de goden zelf schier geheel in het mensche-lijke te doen opgaan, en in dien zin de vergoddelijking van den mensch zich mogelijk te denken.

Dr. A. K.

## Verlaten.

[GOEDE VRIJDAG.]

En omtrent de negende ure riep Jesus met een groote stemme, zeggende: ELI ELI LAMA SABACHTHANI; dat is: mijn God, mijn God, waarom hebt Gij mij verlaten? Matth. 27: 46.

Met het middaguur zonk op eenmaal een dikke duisternis in over heel Golgotha. Het daglicht werd op den vollen middag onderschept, hoe en waardoor wist niemand, en zo werd de Man van Smarte, voor een deel althans, aan den woesten blik van de priesters en de schare onttrokken, en tegelijk het hartstoechtelijk tafereel aan den voet van het Kruis, aan Jesus drie uren lang bespaard. Eerst toen het drie-uur op den Zonnewijzer stond, week die donkerheid, en stierf onze Heiland in het volle licht van den dag.

Kunt ge er u indenken hoe lang die drie volle uren voor Jesus moeten geduurd hebben? Nu in die duisternis niets dan doodelijke stilte om hem heen. De pijn aan de doorboorde handen en voeten van oogenblik tot oogenblik toenemend. De bloedsomloop naar het hoofd al sterker. De zenuwen steeds meer gespannen. Het hart reeds flauwer in zijn slag geworden. De ademhaling steeds meer beklemd. Niet den dood met den slag, maar een traag wegsterven drie uren lang, met den dood reeds in zich en niets dan den dood voor oogen. Zet er u eens drie uren voor, om onafgebroken u dat beeld van uitsterfenden Heiland voor oogen te halen, en ge zult zien, hoe lang zelfs dit indenken u reeds valt. En voor Jesus was het geen indenken, maar belevende werkelijkheid. Drie uren lang, van alles en van een ieder verlaten, in alldoonke duisternis te hangen sterven!

Ge kunt toegeven, dat er in die duisternis ook verademing lag. Dat eerste uur aan het Kruis was door al den schimp en den haat, waarmee men zijn slachtoffer getergd en gekwetst had, zoo spannend en afmattend geweest. En in zooverre dat ruste, dat dit nu ten minste opbeeld en Jesus meer aan zichzelf was overgelaten. Van dien kant lag in die drie-uren lange duisternis een verachting. Maar dan toch altoos een verachting die weer haar eigen benauwing met zich bracht. Getemperd licht kan troostrijk zijn, maar volalgen donkerheid heeft altoos iets angstigs, en dit angstige moet de Man van Smarte, vooral toen hij den dood reeds in zijn lichaam voelde sluipen, op hange wijzen hebben gevoeld. En dan drie uren lang. Het was of er geen einde aan kwam. Zoo onheilspellend, zoo aangrijpend. En toen eindelijk de wolke afreide en het licht terugkeerde, bestraalde het Jesus slechts nog enkele oogenblikken. En toen sloot hij de oogen, verzoek in de duisternis en in de donkerheid van den dood en van het graf.

Het „Eli, Eli, Lama Sabachthani“ hing dan ook met wat Jesus in die drie uren van donkerheid en duisternis doorworsteld had, rechtstreeks samen. De duisternis duurde van twaalf uur tot drie uur, of gelijk het te Jeruzalem heette, van zes tot negen uur. En, zoo lezen we, „omtrekt die negende ure“, toen die duisternis hem 't bangste werd, en dan ook opbeeld, kwam de hartvercheurende klacht over het van God verlaten zijn hem over de lippen. Een begeven van zijn kracht sprak in die klacht niet, en wie waant er in te hooren, dat Jesus nog op verlossing van het Kruis gehoopt had, en nu naar zijn God schreide uit de teleurstelling, staat tegenover het mysterie van Golgotha nog als een vreemde. Wie weet door dat Kruis verscheid te zijn, heeft in zijn hart voor zulk een onsinnele gedachte geen plaats meer. Geen oogenblik heeft Jesus de gehoorzaamheid verzaakt. Hij wist dat hij gehoorzaam moest tot in den dood, ja den dood des Kruises. In Gethsemane was er nog worsteling. Op Golgotha niet meer.

Dat zich verlaten gevoelen van zijn God had heel andere beduidenis. Wat Jesus ook kende, nog niet den dood, en het was het voelen van dien naderenden dood, waarvoor Jesus in zich zelf teruggroep. In het sterven kon zijn God niet bij hem blijven, wel in zijn eigen Vaderlied, maar niet in Jesus' zelfbesef. Denk het toch wel in, Jesus stierf niet meer, gelijk hij nu lieven raagt sterven, die ontleeven in Hem. Hier was het niet maar het sterven van den tijdelijken dood, als overgang naar zaliger gewesten, maar een ingaan in den eigenlijken, den werkelijken Dood, om den dood in zijn innerlijk wezen te grijpen en te ondergaan, en door dat ondergaan te overwinnen. Door een sterven zoals wij sterven, zou onze Heiland ons niet gered en niet verzoend hebben. Om van ons den vloek af te nemen, moest hij zelf den vloek van ons overnemen. Er is een geestelijke, er is een tijdelijke, er is een eeuwige dood, de dood in zijn volheid, en die dood was het, waarin Jesus moest wegsterven, een nederdalen tot helle.

En dit nu was met het bevel van Gods nabijheid overeenkomstig. Die twee konden niet naaraan. Onze God is alwetend, maar één ding is er, waarin God niet is, en dat één is juist die eeuwige dood. En dat wel om de allen beslissende reden, dat die diepe dood niet anders is dan het volkomen van God gescheiden zijn. De zaligheid is juist het omgekeerde, het volstrekt van Gods gemeenschap zijn afgescheiden. Dat is de hel, dat is de rampzaligheid der verlorenen. En tot dien dood moest Jesus ingaan, son hij ons van den vloek konnen verlossen. En daarom kon hij dien dood niet ondergaan, of zijn afgescheidenheid, zijn verlatenheid van zijn God moest een volkomene zijn. Een voelen dat zijn God van hem week, hem aan zich zelf overliet, om eerst na het sterven hem weer uit den dood te roepen in het eeuwige licht.

En hier was het raadsel, dat hem klagen deed: „Waarom? Waarom hebt Gij mij verlaten? Hij laat daarom zijn God niet los, en zelfs nu blijft hij roepen: mijn God, tot tweemaal herhaald zelfs: Eli, Eli, d. i. mijn God, mijn God! Het geloof breekt geen oogenblik. Ook waar hij het troostrijke bevel van Gods nabijheid verloor, moest, hield hij aan zijn God vast. Maar die diepe dood, die met den vloek gemeend is, blijft ook voor Jesus een mysterie. De verlorenen zullen dit mysterie leeren verstaan, omdat ze innerlijk verzondigd en aan den dood verwaant zijn. Maar hij is de Heilige, en de Heilige en

de dood blijven altoos twee. Innerlijk kan er tuschen den Heilige en den vloekdood geen gemeenschap bestaan. En het ontzettende dat Jesus bij het ondergaan van den dood ervaart, lijdt en ondervindt, is juist dat scheiden van zijn God, waarin de eigenlijke dood bestaat. Zeg daarom nooit, wat wel beweerd is, dat Jesus, om zich zelf te troosten, bij zichzelf Psalm 22 opsteel. Al zulk opvatting gaat ganschelijk buiten het heilgeheim om; miskent Jesus lijden; en peilt van verre niet, wat er onder dit sterven in Jesus' ziel omging en doorworsteld is. Van een vloek dien Jesus droeg, weet, wie zoo barelt, niet af.

Neen, het verlaten van zijn God was voor den Man van Smarte de ijzige werkelijkheid. Den vloekdood in te gaan en nabij God te blijven, kon niet samengaan. Nog haalde hij adem, toen hij dat Eli, Eli met groote stem uitriep, maar hij voelde dat de dood al nader kwam, en dat onder dat nader komen van den dood, zijn God al verder van hem week. Nog een kort oogenblik, en de verlatenheid zou volkomen zijn. En dit zou voor hem de dood, het als het Lam Gods geslacht worden, zijn. En daar beelde zijn ziel voor terug. Hij bad het niet af, want het moest. Alleen door den donkeren nacht der Godverlatenheid kon hij ingaan tot het eeuwige Licht, om de kinderen Gods als buit in het eeuwige leven in te dragen. En daarom sloot Jesus zich met dit uiterste van zijn zielsmart niet in de stilheid op, maar riep het uit, opdat wij de diepte van die smart peilen konden. Zoover, zoo diep zonk Jesus weg om u te behouden. En om in zijn verzoeking te kunnen gelooven, moeten ook wij weten, in wat diepte van nameloos zielsmart Jesus voor ons wegkonk. Weten ook, hoe van God gevoekt onze zonde is, dat ze alleen door zulk een offerande kon worden verzoend.

Dr. A. K.

Amsterdam, 7 April 1911.

Nu het vraagstuk van de „kerkelijke examinate“ van meer dan een zijde aan de orde is gesteld en vermoedelijk op de aanstaande Synode wel behandeld zal worden, kan het wellicht nuttig wezen hier kort uiteen te zetten, welke de beginselen zijn, die het Gereformeerde Kerkrecht hiervoor stelt.

Onze Gereformeerde Kerken kenden oorspronkelijk slechts één examen, waardoor de toegang tot den Dienst des Woords ontsloten werd. Dit examen, dat over leer en leven liep, behoorde afgenomen te worden door die Kerk, die de beroeping heeft uitgebracht, want zij heeft te onderzoeken in hoeverre de door haar beroepen Dienaar geschikt en bekwaam is voor den dienst, waartoe zij hem geroepen heeft. In al onze Kerkenordeningen staat dit beginsel dan ook duidelijk geformuleerd. Zoo bepaalde reeds de Synode van Emden Art. 16: „De Dienaren des Woords zullen geëxamineerd, dat is onderzocht worden van degenen, door wie zij verkoren worden.“ Evenzo de Synode van Dordrecht 1578 Art. 4: „De onderzoek zal van degenen geschieden, bij de welken de beroeping staat.“ Wederom op de Synode van Middelburg 1581 Art. IV: „De wettelijke beroeping bestaat ten eerste in de verkizing, dewelke geschieden zal door den Kerkeraad en Diaconen... ten andere in het examen of onderzoeking beide der leere en des levens, dewelke bij de zelve staan zal van de welken zij verkoren worden“, terwijl de Synode van 't-Hage 1586 in Art. IV de zelfde bepaling letterlijk herhaalt. Er behoort over dit kerkrechtelijke beginsel dus geen de minste twijfel te bestaan; elk onzer Nationale Synodes heeft dit beginsel klaar en duidelijk uitgesproken; en ook in de buitenlandse Gereformeerde Kerken is dit beginsel steeds gehandhaafd geworden.

Dat de Synode van Dordrecht in 1619 in Art. IV zegt, dat de examinate zal staan bij de classis ten overstaan van de gedeputeerden der Synode of eenigen der zelve, is hiermede geenszins in strijd. De roeping geschiedt wel door de plaatselijke Kerk, of wil men door den kerkeraad en diaconen, maar al onze Kerkenordeningen bepalen, dat daarbij het „oordeel van de classis“ zou ingewonnen worden. Angaande nu de beroeping geschiedt door den Kerkeraad „mitsgaders het oordeel der Classis“, ligt het ook in den aard der zaak, dat de examinate geschiedt door den Kerkeraad „mitsgaders de Classis“, die tot deze beroeping heeft medegewerkt en aan deze beroeping hare approbatie heeft te geven. Primordiaal en oorspronkelijk berust het recht en de plicht van examinate dus bij de Kerk, die de roeping uitbrengt; maar aangezien deze Kerk, vooral wanneer ze maar één Dienaar des Woords heeft, moeilijk deze taak alleen zou kunnen volbrengen, maakt de roepende Kerk bij deze examinate gebruik van de hulp der andere Kerken, die met haar in een classiaal verband leven en wier Dienaren het best bij dit examen haar bij kunnen staan. Tegelijk wordt daardoor ook voor de andere Kerken de waarborg grooter, dat het examen op voldoende wijze is afgenomen en de beroepen predikant metterdaad de geschiktheid en bekwaamheid voor een Dienaar des Woords noodig bezit. Zelfs bepaalde de Synode van Dordt in 1619 daarom, dat het examen ten overstaan van de gedeputeerden der particuliere Synode behoorde te geschieden. Maar hoezeer uit den aard van het kerkverband voortvloeit, dat bij de examinate ook de andere Kerken hulp verleen en toezicht uitoefenen, de grondgedachte bleef altoos, dat de onderzoeking stond bij, of wil men toekwamen aan, degenen die de beroeping hadden uitgebracht. En nooit is de bedoeling van Artikel IV onzer Kerkenorde geweest, dat maar de een of andere willekeurige classis het examen zou kunnen afnemen en dat de aldus geëxamineerde persoon nu, zonder nader onderzoek van de roepende Kerk, daar haar zou moeten worden aanvaard.

Dat dit Gereformeerde beginsel in de praktijk tot moeilijkheden aanleiding kan geven, stemmen we gaarne toe. Het zal altoos pijnlijk wezen voor iemand, die reeds beroepen is, wanneer hij bij het examen niet voldoende geschikt blijkt. Ook de Kerk die hem riep, zal dan voor de laatste vraag gesteld worden, of ze wachten zal, totdat de beroepene na betere voorbereiding zich een tweede maal aan de examinate onderwerpt, of hem geheel los zal laten. Maar deze praktische bezwaren wegen toch niet op tegen het hooge belang, dat hierbij in het spel is, dat n.l. het recht der plaatselijke Kerk gehandhaafd blijft, om zelf naar leer en leven van haar beroepen predikant onderzoek te doen. Het is dan ook opmerkelijk, hoe in de Hervormde Kerk, waar de autonomie der plaatselijke Kerk geheel is ondergegaan in de „genootschapsidee“, het recht van examinate juist van de roepende Kerk is losgemaakt en overgebracht naar het provinciaal kerkbestuur, terwijl ieder candidaat dan zelf bepalen kan bij welk provinciaal kerkbestuur hij dit examen wil afleggen. Ook de Staten van Holland wilden in 1594 reeds een dergelijke regeling invoeren, want in Art. 3 van de door hen vastgestelde Kerkenorde bepaalden ze, dat de examinate zou geschieden door twee deputaten der provinciale Synode met de professoren in de Theologie te Leiden. Maar de Gereformeerde Kerken hebben deze Kerkenorde nooit willen aanvaarden en met name zich ook tegen deze bepaling met hand en tand verzet.

Dit kerkelijk examen van den beroepen Dienaar des Woords was oorspronkelijk het enige examen, dat afgenomen werd. Toch werd reeds spoedig gevoeld, dat het recht om publiek te proponeeren voor de gemeente, niet aan ieder kan worden toegestaan, en vandaar dat op de Synode te 's-Gravenhage 1586 in Art. 18 der Kerkenorde de bepaling werd opgenomen, dat „geen proponenten de gemeenten openbaarlijk van den predikstoel zullen leeren dan die wettelijk getaxamineerd en bekwaam gekeurd zijn in de Universiteit of Classe“. Daardoor ontstond het zoogenaamde proponenten- of praeparatoir-examen, dat alleen bevoegdheid gaf om te proponeeren. Dit proponenten-examen kon worden afgelegd voor de classe, waartoe de proponent behoorde, maar even goed voor de hoogleeraren der Universiteit. Naar Voetius mededeelt, — en aangezien hij zelf op de Synode aanwezig was, is zijn getuigenis zeker hier het best te vertrouwen — heeft de Synode van Dordrecht in 1619 bij haar revisie van de Kerkenorde dit artikel onveranderd gelaten, maar schijnen de deputaten, die de redactie van de Kerkenorde ter hand hebben genomen, zonder Synodaal mandaat het slot van dit artikel te hebben weggelaten. Niet onwaarschijnlijk is, dat bedoelde deputaten zich daar bij hebben laten leiden door de vrees, dat het Universiteitsexamen geen genoegzaam waarborg bood voor de zuiverheid in de leer van de proponenten, zoolang de Kerken geen het minste zeggenschap hadden over de professoren in de Theologie. Maar formeel was het toch zeker niet in den haak, dat deputaten aldus hun boekje te buiten zijn gegaan. En wat de zaak zelve aangaat, merkt Voetius in zijn Pol. Eccl. Pars III p. 36 op, dat men hier wel onderscheid moet maken. Wat het eerste examen betreft, zegt hij, waardoor de studenten tot proponenten gemaakt worden en ze verkiesbaar of beroepbaar gesteld worden tot den dienst van een of andere kerk, zoo is het gewoonte, dat dit examen in de protestante en gereformeerde Academiën ook wordt afgenomen door de Theologische faculteit, niet anders dan het juridische examen door de juridische faculteit, het medische door de medische faculteit en het filosofische door de filosofische faculteit. Deze algemeen gevolgde gewoonte verdedigt Voetius, omdat de professoren in de Theologie beschouwd kunnen worden als de meest geschikte examinatoren en zij 't best op de hoogte zijn met de vorderingen der studenten in hunne studie, en dat de godzaligheid van hun leven en wandel, met hun gave van te prediken enz. Wat daarentegen het tweede examen betreft, n.l. van degenen, die reeds beroepen zijn, verwijst hij naar de besluiten onzer Synodes waar bepaald wordt, dat dit examen alleen toekomt aan degenen bij wie de verkizing staat, d. w. z. bij den kerkeraad en de classe.

Nu willen we de oude strijdzaak, die reeds in Voetius' dagen zooveel stof heeft opgeworpen, of dit praeparatoir-examen aan de Professoren in de Theologie kan worden overgelaten dan wel of dat de Kerken beter doen ook dit examen zelf af nemen, niet weder oprakelen. Een principieele vraag is dit ook niet. Het feit, dat onze Gereformeerde Kerken, zoolang de Universiteit het volle vertrouwen der Kerken had, dit praeparatoir examen aan de Universiteit hebben toevertrouwd en eerst later, toen dat vertrouwen geschoot werd door Arminius' ketterij, het in de praktijk weer aan de Universiteit ontnomen hebben, bewijst wel, dat een kerkrechtelijk beginsel hier niet achter schuilt. Het was eenvoudig een vraag van opportuniteit. Dit kon, omdat het praeparatoir examen, gelijk de naam zelf aanduidt, slechts een voorbereidend en voorlopig examen is, dat van ondergeschikt belang is, met de essentiële rechten der Kerken niets te maken heeft, in de meeste Gereformeerde Kerken ook nooit is ingevoerd en in al onze Kerkenordeningen, behalve die van 's-Gravenhage, niet eens genoemd wordt. Geheel anders staat het met het peremptoir examen, dat, gelijk de naam aanduidt, het beslissende examen is, dat over de toelating tot het predikambel beslist en daarom in al onze Kerkenordeningen wordt opgenomen onder de wezenlijke stukken der „beroeping“. Dit examen zou de roepende Kerk dan ook nooit mogen afstaan; noch aan een Gereformeerde Universiteit noch aan een of andere classis als generale examencommissie, noch aan deputaten door de Kerken in het algemeen benoemd. Het kan alleen worden afgenomen, nadat het beroep reeds is uit-

gebragt; het moet worden afgenomen door de roepende Kerk met het oordeel der genabuurde Kerken in classis vergaderd, en het is van het beroep zelf onmogelijk te scheiden.

Het is ons daarom niet recht duidelijk, hoe er stemmen kunnen opgaan om dat peremptoir examen van de beroeping zelf te scheiden, het te ontnemen aan de roepende Kerk en het te laten aansluiten met het praeparatoir examen, dat door een of andere willekeurige classis wordt afgenomen.

Naar aanleiding van het voorstel van Dr. Sikkink schrijft Prof. Bouwman in de Beemster het volgende:

Dit voorstel moet uitteraard veel meer sympathiek zijn voor de voorstanders van de zelfstandigheid van de Theol. School en van de opleiding door de kerk voor de kerk, dan het voorstel Zaanland. Er is hier een ernstige poging om met behoud van de zelfstandigheid van beide inrichtingen samenwerking mogelijk te maken. Dr. Sikkink erkent dat een eigen candidaatsexamen aan de Theol. School heel noodig is. „Zou het candidaatsexamen aan de Theol. School weggelaten, zou zou daarmee de Theol. School als School feitelijk zijn opgeheven. Wordt voor het cand. Ex. der Theol. School een Proposanten-examen in de plaats gesteld, zou zou daarenboven naar de School zijn overgebracht, wat behoort tot de kerkelijke vergaderingen.“

Evenwel blijven toch tegen dit voorstel Sikkink, hoe ernstig ook bedoeld, dezelfde bezwaren drukken, die vroeger ook reeds daartegen zijn uitgebracht. Hoezeer ook Dr. Sikkink bedoelt de Theol. School als zelfstandige opleidings-school te handhaven, zij kan beswaarlijk anders worden dan een praktische vormschool, die als School niet bevestigd. Voorts zou ook naar het voorstel Sikkink de Theol. School afhankelijk worden van de Theol. Faculteit.

Erst als de studenten een jaar Theologie geloopt hebben aan de Faculteit mogen zij aan de School de colleges volgen, en eerst als zij het Cand. Examen aan de Faculteit hebben afgelegd, mogen zij het candidaatsexamen aan de School doen. Wat blijft van de Theol. School ook anders over dan een praktische aanvullingschool, die in de schaduw van de Faculteit weinig levenskracht vertoont kan.

Hoe gaarne wij ook deze poging van Dr. Sikkink waardeeren, wij kunnen niet anders zien dan ook hierdoor de kwestie niet opgelost worden.

Zien wij recht, dan is het onmogelijk tot eenheid of praktische samenwerking te komen, of een van beide inrichtingen moet de volledige opleiding uit de handen geven. De Theol. Faculteit en de Theol. School zijn te gelijk, dan dat zij met behoud van beider zelfstandigheid kunnen samenwerken.

Daarom moet of de Theol. School worden opgeheven of in haar huidige zelfstandigheid bestaan worden gekortwiek; of de Theol. Faculteit moet de opleiding aan de kerken overlaten, en sell blijven een wetenschappelijke studie- en promotie-inrichting; die alleen hulpdiensten bewijst aan de opleiding tot den dienst des Woords. En nu is het wel eigenaardig, dat in de voorstellen, die eenheid van opleiding beoogen, steeds de Theol. School moet toegeven.

Ook Prof. Lindeboom oordeelt, dat zelfs dit voorstel van Dr. Sikkink de School ter dege smaldeelt, haar niet haar zelfstandigheid laat behouden, en daarom voor de School onaanneemelijk is.

Het blijkt dus wel, dat aan de voorstanders der Theologische School geen andere oplossing behagen kan dan deze, dat de Theologische School niet alleen niets van hare zelfstandigheid prijsgeeft, maar dat ze bovendien nog het privilege mo et verkrijgen dat aan haar en haar alleen de opleiding van al onze a.s. Dienaren des Woords wordt toevertrouwd. En dan mag de Vrije Universiteit bij de gratie der kerken daarnaast nog blijven bestaan als een soort wetenschappelijke studie- en promotie-inrichting voor de enkele studenten, die wellicht tot Doctor in de Theologie zullen promoveren.

Dr. H. H. K.

## Treestafel.

1. Prof. Dr. H. H. Kuyper „KOM OVER EN HELP ONS!“ Uitgave van de Ver. v. Stadse „Gideon“, te Rotterdam.

Te Rotterdam bestaat, onder de leden van de Gereformeerde Kerk aldaar, een Vereeniging voor Sidsavangelisatie „GIDON“.

Zulk een vereniging heeft zeker aanspraak op de sympathie van allen, die kennen den doer naar het redden der zielen, naar het zoeken ook van hen, die in onze maatschappij door de kerk, als instituut, niet worden bereikt.

Deze vereniging tracht te Rotterdam, „door iederen Dinsdag en Zaterdag op de Markt aan den Goudschensingel met een Bijbelten, en iederen dag aan de buisen 't zij met een Bijbelwag en of Bijbeltafel onder te koop-aanbieding van een Bijbel of presentatie van een tractaatje, aanleiding te zoeken met (nare) medeburgers in gesprek te komen, en zoo hen door woord en leetuur op den eenigen Zaligmaker te wijzen“.

Zij heeft in haar dienst twee colporteurs, die bij hun Evangelisatie-werk „wel tegenstand, maar gelukkig ook veel zegen ondervinden.“ Dr. J. H. Kuyper is te voorzitter van het bestuur dat, evenals het corps der verzamelaars en verzamelaars, onder zijn leden vele, mij van ouds bekende, namen tel.

Voor deze Rotterdamse vereeniging, die nu reeds vijf jaren oud is, heeft Prof. Kuyper ten vorigen jare een rede gehouden, welke thans met het jaarverslag van GIDON in het licht is verschenen.

In die rede, naar aanleiding van Hand 16: 19, toont de hoogleeraar aan, dat in de roepstem van den man van Macedonië, een bede ligt opgesloten, wier betekenis hij dan in verband met den Evangelisatie-werk, die van de vereeniging „GIDON“ uitgaat, nader ontwikkelt. Hij doet dit door, bij wijze van analogie, in het licht te stellen, dat even dringend is de nood, even ernstig is de roepstem en even rijk is de zegen, allen God aan dien arbeid verbinden wil.

Wij de Stadsregering in onze dagen een zaak van zeer groot belang is, men ik goed te doen is op deze zoo keurig gestileerde, aan het doel dat de redenaar zich stelde, zoo goed beantwoordende rede, en op de Vereeniging GIDON, de aandacht onzer lezers ook buiten Rotterdam te vestigen.

2. Dr. G. Wisse. UIT HET ZIELELIVEN. Over Geloofs-verkeerdheid. — Kampen. — J. H. Kok. — 1911.

Dit is een goed en ernstig boek. „De samenstelling van dit boekje vond haar aanleiding in het vinden van een geschrift in mijn bibliotheek, waarvan de titel luidt:

„Onderrichtende brief van RALPH ERSKINE aan een zekere juffrouw, handelende over den eenigsten en zekersten grond des geloofs.“

Te meer dat deze brief in geen der werken van Erskine wordt gevonden, meende ik met een overdrink ervan velen van dienst te kunnen zijn, om dan, naar aanleiding van de zaken in dezen brief behandeld, enige verdere toelichting te geven, zij het tot leering en troost dergenen, die staan naar vermeerdering van geestelijk leven.“

Aldus Dr. Wisse. Nadat hij dan den brief van ERSKINE verzoenden van uit DUNFERMLINE, 19 Januari 1743 heeft laten overdrucken, komt hij tot zijn toelichting van de daarin behandelde zaken.

Dat briefje van ERSKINE, waarvan de echtheid, althans op twiende gronden, mij niet onwaarschijnlijk voorkomt, is zeer lezenswaardig. Het zijn dezelfde gedachten, die ik mij herinner in een van zijn preeken te hebben gevonden.

Hij schrijft o.a. aan de vrouw die „zieleleiding“ van hem vraagt: „De gevoelige verzeuring van den Geest dat belofte kunt gij niet verwachten, voor dat gij het Woord der belofte geloofd. Indien wij eerst ondervonden de gevoelige uitlatingen van Gods liefde aan ons gemoed, dan immers zouden wij gereedelijk ons geloof bouwen op voortgaande en gevoelige aanleidingen, en niet op het onwankelbare Woord der belofte.“

In deze woorden ligt, naar het mij toeschijnt, de rechte verhouding tusschen „geloof“ en „bevestiging“, en tevens spreekt er een waarheid uit voor de bevestiging, die mij althans weldadig aandoet.

Het boekje van Wisse is metterdaad een toelichting op, een uitspinnen van de gedachten door ERSKINE in dit zijn briefje geuit.

Daarom is mij dit werkje van den Kamper leeraar dan ook bijzonder sympathiek.

Het spreidt licht over het zoo teedere stuk van de geloofs-verkeerdheid; het biedt wezenlijke „zieleleiding“, en er zit, wat daartoe zoo noodig is, studie van menschelek sieleleven achter.

Tegen de „orthodoxie van het onbekeerde hart“ en ook tegen de „subtiliteit van het, met de mystiek niet te verwarren, mysticisme“ kan dit boekje een geneesmiddel zijn.

Ik kan de lezing er van ten zeerste aanbevelen. De kennis van het „eigen leven“ met zijn ru eene hemelhoog-juichen en dan weer tendooze-bedroef, zal er door worden verhelderd. En, onder Gods zegen, kan dat leven zelf er door worden gesterkt.

It's wat in onzen tijd, waarin men meer in de breedte dan in de diepte, meer in de nitwendigheid dan in de inuigheid leeft zeker niet overbodig is.

3. HANDBOEK ten dienste van de GEREFORMEERDE KERKEN in NEDERLAND, voor het jaar 1911. — 232 Jaargang. Oosterbaan en Le Cointre. — Goea.

Van dit bekende kerkelijk Handboekje dat, voor wie zich op de hoogte wil stellen van ons kerkelijk samenvaren, zoo langzamerhand onmisbaar is geworden, verscheen een nieuwe jaargang. De Samenstellers hebben eer van hun werk.

Behalve een kalender en wat daar bijhoort, bevat het een met zorg bewerkt overzicht van de statistiek onzer kerken. Dat dit overzicht niet en daar nog niet volledig is, ligt niet aan de uitgever, maar aan de enkele kerken, welke de haar toegezonden vragenlijst verzuimen invullen, en alook in gebreke bleken de noodige gegevens te verstrekken.

De opgegeven cijfers dragen echter een officieel karakter, zodat men er op kan vertrouwen.

Verder vindt men er in alphabetische naamlijsten der predikanten en kerken, en zijn er, wat naar het mij voorkomt zeer loofwaardig is, ook weer de rubrieken Onderwijs, Zending en Barmhartigheid in opgenomen. Aan het slot een 15 tal „levensberichten“ van in 1910 overleden predikanten.

4. JAARBOEKJE van den bond van ZONDAGSSCHOOL-VEREENIGINGEN, die zich gesteld hebben onder toezicht van den Raad der Geref. Kerk te Amsterdam, 1911. Bondsecretariaat: Fagelstraat 29, Amsterdam.

De titel kon korter. Maar waar het om gaat, zegt kort en pakkend Dr. J. C. SIKKINK, die van dezen bond zooveel als de geestelijke vader is, in zijn INTRODUCTIE.

Hij doet dat in dit citaat, waarin de curatieve van mij is.

„Jarelang heb ook ik aangedrongen, dat de Gereformeerden zich zouden geven voor Zondagsschoolarbeid. Dat ze daarmee zouden beoogen te evangeliseren onder kinderen, die geen Christelijk onderwijs genieten en die van de kennis van God en Zijn Woord verstreeft zijn of verveerd dragen te worden. Dat de Gereformeerden zich voor dien arbeid zouden vereenigen op den grondslag hunner Bijbelijden. En dat ze daarbij onderling verband zouden zoeken, maar ook de verlichting en leiding van het ambt des Woords in de Gereformeerde Kerk.“

Dit dunkt mij 'n zeer verstandige theorie omtrent Zondagsscholen, en ik kan mij denken, dat Dr. SIKKINK er zich over verblijdt, dat ze in Amsterdam ook in praktijk wordt gebracht.

Ook deze zaak: de dus georganiseerde Zondagsschool als middel tot evangelisatie, is niet maar een plaatselijk belang.

Ik meende goed te doen daarom hier ook op dit boekje te wijzen. Wie nu ook buiten Amsterdam, weten wil hoe 'n bond in elkaar dient gezet en werken moet, bestelle een exemplaar aan het BONDSECRETARIAAT, Fagelstraat 29, Amsterdam.

Hij zal er o. m. in vinden een REOENING voor de Commissie van Toezicht op de Zondagsscholen, — waarmee zijn kerkeraad dan al vast geholpen is; en verder een volledig statuten en 'n HUISOUDERLIJKE REGLEMENT, zonder welke twee ingrediënten zoo 'n zaak niet is klaar te krijgen. Ik geloof werkelijk, dat men met zulk een bond op het stuk van Zondagsscholen in den goeden weg is.

G.

## Officiële Berichten.

Classis Gorinchem.

Opgaven voor het agendum der classisale vergadering, die op Woensdag 3 Mei e.k. staat gehouden te worden, sende men uiterlijk 16 dagen te voren aan den raad van de Geref. kerk van Gorinchem.

C. LINDEBOOM, praes. J. DEN BOERT, scriba.

Cl  
In opdracht d  
Maarsse de k  
ter vergadering  
reeds den 4en  
Punten voor  
23 April ingewo  
De kerken

Cl  
De kerken des  
Donderdag 4 Mei  
Punten voor  
adres van den  
voor of uiterlijk  
Namens den t  
tershoek:

C  
De kerkeraad  
Lek bericht, dat  
deren zal te G  
's morgens 9 uur  
Punten voor  
vóór Dinsdag 18  
Namens den

Krimpen a/d L

Class  
De kerkeraad  
hage bericht, dat  
vergaderd zal  
9 Mei a.s., gewo  
Punten voor h  
vóór Dinsdag 18  
Speelstraat 105;  
Namens den

Agend  
Con  
van  
Don  
11 t

1. Opening doo  
2. Mededeeling  
penningmeester.  
3. Bespreking  
concept-statuten;  
reglement.  
4. Kieren van  
5. Voorstellen  
bestuur wordt op  
schrift. 6. Medew  
soeken; 7. In on  
Gereformeerde T  
samenstelling of  
eerstvolgende verg  
concept-regeling  
tijdschrift, en een  
de redactie. II. In  
tlen te ontwerpen  
B. De eerstvolgende  
gehouden in Febu  
vervoering is: dat  
wordt overgenomen  
vóór 1 Mei, der  
jaargang. C. De o  
vóór of in Mei a.  
Referaat Dr. J.  
inleiden de bespre  
werp: „De beteek  
en voor het Volks

Punten van be  
beantwoordt zij  
hoe is daarin verb  
Onze roeping t  
propaganda. Is de  
naar de meerdere  
wijze van benomi  
zoo als die behoort  
Wat te doen om s  
studenten in de T  
De vergadering

Kort v  
verga  
Ds. Heij, die na  
op de gebruikelij  
De actus leest  
welke onveranderd  
Ter vergadering  
der Prov. Synode  
Brink en Dr. K.  
geheeten.

Evensoo Dr. Vo  
de kerk van Zwijn  
verg. der Cl. Dord  
Komt in behand  
v. Schaik van N-I  
klaring.

Verschillende st  
besden worden vo  
De classis verlee  
taten van Z.-Holl  
Schaik van N.-Lek  
wijze emeritaat, in  
acte wordt opgema  
Ontvangen een t  
terdam, inhoudend  
afzetting van den  
v. Veeloo. Dit beric  
In behandeling i  
de prediking des V  
deloos en te Asper  
Aangestien de ke  
classis moet word  
verzoeken niet vold

De regeling der  
van N.-Lekkeiland  
4 April, Dr. v. d  
23 April, Dr. van  
7 Mei, Dr. Heij 1  
28 Warner; 28 Mei  
Schoemakers; 18 J  
De Vonkenberg.  
Ter behandeling  
serdam, inhoudend  
laaten welke volge  
op de kerken word  
Het voorstel ga  
de Cl. Dordrecht  
behoefte voorziet.  
Na langdurige t  
eene commissie t  
betere regeling te  
D. K. O. Benoemd  
Jonge, onderling Jo  
Da. Meijnen, d  
rapport uit van be  
tot consulat va